

Објављени текст не садржи заштићене или изостављене податке. Заштићени подаци приказани су ознаком [...] или у распону који Комисија сматра одговарајућим начином заштите, а изостављени подаци ознаком XXX.

Република Србија

КОМИСИЈА ЗА ЗАШТИТУ КОНКУРЕНЦИЈЕ

**ИЗВЕШТАЈ О СПРОВЕДЕНОЈ СЕКТОРСКОЈ АНАЛИЗИ СТАЊА
КОНКУРЕНЦИЈЕ НА ТРЖИШТИМА ПРОИЗВОДЊЕ ШЕЋЕРНЕ РЕПЕ,
ОТКУПА ШЕЋЕРНЕ РЕПЕ, ПРОИЗВОДЊЕ ШЕЋЕРА КОЈИ СЕ ДОБИЈА
ПРЕРАДОМ ШЕЋЕРНЕ РЕПЕ И ВЕЛЕПРОДАЈЕ ШЕЋЕРА НА ТЕРИТОРИЈИ
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ У ПЕРИОДУ ОД 2017. ДО 2019. ГОДИНЕ**

Садржај	
Списак табела	3
Увод	4
1. Релевантни правни оквир	5
2. Тржиште производње шећерне репе у Републици Србији	8
3. Тржиште откупа шећерне репе у Републици Србији	13
3.1. Структура тржишта	14
3.2. Просечне откупне цене шећерне репе	16
3.3. Квалитативна оцена тржишта производње и прераде шећерне репе	20
3.4. Анализа уговора произвођача шећерне репе и организатора производње и уговора који су закључивани између прерађивача и произвођача	23
4. Тржиште производње шећера који се добија прерадом шећерне репе	24
4.1. Светско тржиште производње шећера	24
4.2. Тржиште производње шећера у Републици Србији	25
5. Тржиште продаје шећера који се добија прерадом шећерне репе	28
5.1. Квалитативна оцена тржишта производње и продаје шећера	32
5.2. Структура продаје	32
5.3. Анализа радатне политике	33
5.4. Анализа уговора продаваца шећера и кондитора	34
5.4. Цене шећера у veleпродаји	34
5.5. Малопродајне цене шећера	37
6. Закључна разматрања	40

Списак табела

Табела 1 - Агрегатни подаци – шећерна репа, 2014-2019.

Табела 2 - Узорак произвођача шећерне репе и % учешће у укупно произведеним количинама у РС, 2017-2019.

Табела 3 - Приноси у производњи шећерне репе у t/ha, 2017-2019.

Табела 4 - Агрегатни подаци – продаја и откуп шећерне репе у 000 тона, 2017-2019.

Табела 5 - Продаја шећерне репе по произвођачима и тржишни удели, 2017-2019.

Табела 6 - Прерада шећерне репе, по шећеранама, 2017-2019.

Табела 7 - Откупне цене шећерне репе, 2017.-2019.

Табела 8 - Цена коштања шећерне репе и продајна цена, по произвођачима, 2017-2019.

Табела 9 - Агрегатни подаци – производња шећера у хиљ. тона, 2017-2019.

Табела 10 - Производња шећера по шећеранама, у t, 2017-2019.

Табела 11 - Искоришћеност капацитета, по шећеранама, 2017-2019.

Табела 12 - Увоз и извоз шећера, у (t), 2017-2019.

Табела 13 - Оријентациони биланс шећера, 2017/2018-2019/2020.

Табела 14 - Продаја шећера на тржишту РС, по шећеранама, 2017-2019.

Табела 15 - Извоз шећера, по земљама одредишта, 2017-2019.

Табела 16 - Извоз шећера по извозницима, у тонама и %, 2017-2019.

Табела 17 - Продаја шећера на тржиштима ЕУ и СЕФТА, у t, по шећеранама, 2017-2019.

Табела 18 - Структура продаје у РС, по групама купаца, 2017-2019.

Табела 19 - Просечне продајне спот и терминске (фјучерс) цене шећера у еур/т, 2017-2019.

Табела 20 - Просечне малопродајне цене шећера у РСД/кг, 2017-2019.

Табела 21 - Цене конзумног шећера у малопродаји у земљама у региону, компаративни приказ на дан 06.07. 2020.

Увод

На основу члана 47. Закона о заштити конкуренције („Службени гласник РС“, бр. 51/09 и 95/13, у даљем тексту: Закон) и Одлуке Савета бр. 1/0-05-272/2020-2 од 10.02.2020. године, Комисија за заштиту конкуренције је спровела секторску анализу стања конкуренције на тржиштима производње шећерне репе, откупа шећерне репе, производње шећера који се добија прерадом шећерне репе и велепродаје шећера.

Разлози који су утицали на избор овог сектора као тржишта које ће бити предмет секторске анализе биле су најаве да ће се у Републици Србији у 2020. години, шећер производити у само четири шећеране (Црвенка - Hellenic Sugar, Врбас, Пећинци и Ковачица – МК група) као и смањене површине засејане шећерне репе у 2019. години, у односу на претходну годину. У овом сектору је у протеклом периоду дошло до значајних промена које утичу на конкуренцију, а тичу се стечаја и продаје имовине привредног друштва Фабрика шећера ТЕ-ТО Сента А.Д., као и најаве да фабрика шећера у Жабљу неће радити у 2020. години.

Предмет истраживања било је утврђивање односа између конкурената на тржиштима производње шећерне репе, откупа шећерне репе, производње шећера који се добија прерадом шећерне репе и велепродаје шећера који се добија прерадом шећерне репе у периоду од 2017. до 2019. године. То је подразумевало процену њиховог тржишног учешћа и релативне снаге, анализу регулаторног оквира, као и анализу (уговорних) односа између произвођача шећерне репе, откупљивача шећерне репе, произвођача шећера, трговаца на велико производима од шећера. Имајући у виду да најраспрострањенији начин финансирања ратарске производње представљају бартер аранжмани са прерађивачима, један од циљева анализе било је идентификовати потенцијалне проблеме и ограничења која евентуално постоје на предметним тржиштима, са становишта Закона о заштити конкуренције.

Спроведено истраживање је комбинација канцеларијског и теренског истраживања. Канцеларијско истраживање подразумевало је анализу правног оквира и релевантне литературе. Највећи део истраживања спроведен је на основу на основу примарних података прикупљених путем упитника од стране учесника на тржишту, надлежних државних органа као и доступних (секундарних) података.

Секторском анализом је покривен временски период од три године, и то 2017, 2018. и 2019. година, а када је реч о географском обухвату, предмет истраживања обухвата територију Републике Србије, као и компаративна анализу регулаторног оквира са земљама Европске уније (у даљем тексту: ЕУ), из разлога утицаја на предметна тржишта на територији Републике Србије.

У поступку анализе одвојено су посматрана следећа тржишта¹:

- Тржиште производње шећерне репе;
- Тржиште откупа шећерне репе;
- Тржиште производње шећера који се добија прерадом шећерне репе;
- Тржиште велепродаје шећера који се добија прерадом шећерне репе.

1. Релевантни правни оквир

Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, између осталог, обавља послове државне управе који се односе на стратегију и политику развоја пољопривреде и прехранбене индустрије, па тако и пољопривредне културе која је предмет анализе.

Имајући у виду да су пољопривредни подстицаји неопходни у производњи шећерне репе и шећера, наведено је регулисано Законом о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју („Сл. гласник РС“, бр. 10/2013, 142/2014, 103/2015 и 101/2016) године. Наведеним прописом уређени су услови под којима држава одобрава подстицаје, што је од посебног значаја с обзиром да је примарна пољопривредна производња, са аспекта финансирања, захтевнија у односу на друге привредне делатности, пре свега због потребе да се у кратком року ангажују значајна финансијска средства, која се валоризују у средњем и дужем року.

Чланом 19. поменутог закона прописано је да се производно везани подстицаји остварују по површини биљне производње уз минимално остварени принос по хектару за одређену врсту биљне производње и одређене културе пољопривредних производа.

Право на коришћење производно везаних подстицаја има правно лице, предузетник и физичко лице - носилац комерцијалног породичног пољопривредног газдинства, под условом да је уписано у Регистар и да је пријавило површине под одговарајућом културом у складу са посебним прописом којим се уређује регистрација пољопривредних газдинстава. Ставом 5. истог члана прописано је да се Захтев за остваривање права на производно везане подстицаје подноси једанпут годишње, а ставом 6. да министар ближе прописује за коју врсту биљне производње, за које културе и под којим условима се могу остварити производно везани подстицаји, висину подстицаја, као и начин остваривања права на производно везане подстицаје и образац захтева за остваривање тих подстицаја.

У вези са цитираним прописом на годишњем нивоу доносе се Уредбе којима су даље прописани обим и врсте конкретних подстицаја.

Уредбом о расподели подстицаја у пољопривреди и руралном развоју у 2019. години („Сл. гласник РС“, број 3/19), прописани су обим средстава, врсте и максимални износи по врсти подстицаја у пољопривреди и руралном развоју. Тако је висина подстицаја у

---

¹ Што је у складу и са праксом Комисије, решење <http://www.kzk.gov.rs/kzk/wp-content/uploads/2016/08/396-Sunoko.pdf>

2019. години, износила 5.200 динара по хектару: 4.000 динара је основни подстицај у биљној производњи, а 1.200 динара је регрес за дизел гориво (шездесет литара дизел горива по хектару се регресира са по 20 динара по литру), а исти износи су предвиђени и за 2020. годину. Поређења ради, у земљама ЕУ ови подстицаји су око 10 пута већи, о чему ће бити више речи у трећем делу ове анализе.

Начин остваривања подстицаја регулисан је Правилником о начину остваривања права на основне подстицаје у биљној производњи ("Сл. гласник РС", бр. 29/2013, 9/2016 и 44/2018 - др. закон), према којем се захтев за остваривање подстицаја подноси једанпут годишње, у периоду од 1. марта до 30. априла подручној Управи за Трезор Министарства финансија.

Поред прописа, којима је уређена примарна пољопривредна производња шећерне репе, постоји и сет прописа којима је регулисан спољнотрговински промет финалног производа – шећерне репе. Наиме, Законом о спољнотрговинском пословању ("Сл. гласник РС", бр. 36/2009, 36/2011 - др. закон, 88/2011 и 89/2015 - др. закон) уређени су услови под којима се обавља промет роба и услуга и дефинишу лица у спољнотрговинском пословању.

Подзаконски акт донет на основу закона о спољнотрговинском пословању је и Одлука о извозу шећера у земље Европске уније (Сл. гласник РС бр. 60/10 , 77/14 , 18/15), којом се уређује бесцарински извоз шећера из тарифног броја 1701 и 1702 Царинске тарифе, пореклом из Републике Србије, у земље Европске уније у оквиру годишње царинске квоте од 181.000 тона (нето масе) у периоду од 1. октобра текуће године до 30. септембра наредне године (маркетиншка година). Извоз шећера врши се на основу дозволе коју издаје министарство надлежно за послове спољне трговине према обрасцу који уз одлуку и чини њен саставни део, а на основу поднетог захтева привредног друштва или другог правног лица. О учешћу појединих произвођача шећера у овако одобреној квоти извоза шећера на тржиште ЕУ, одлучује Комисија за издавање дозвола за извоз шећера у земље ЕУ, на тај начин што додељује количине за извоз сразмерно учешћу појединих произвођача у укупној произведеној количини шећера у претходне две маркетиншке године у Републици Србији. За разлику од тржишта ЕУ, извоз шећера на тржиште земаља СЕФТА споразума није количински ограничен.

Одлуком о одређивању пољопривредних и прехранбених производа за које се плаћа посебна дажбина при увозу и утврђивању износа посебне дажбине („Сл.гласник РС“, број 108 од 29. децембра 2016, 78 од 18. августа 2017. године, 119 од 29. децембра 2017, 42 од 1. јуна 2018., 104 од 28. децембра 2018. године, 94 од 27. децембра 2019.) ближе се одређују пољопривредни и прехранбени производи за које се плаћа посебна дажбина при увозу и утврђује износ посебне дажбине. Тачком 1. ове одлуке предвиђен је прелевман, који се обрачунава по килограму увезеног рафинисаног шећера у износу од 12 динара за увоз шећера са тржишта ЕУ и 16 динара за земље изван ЕУ.

На домаћем тржишту, шећер је у режиму слободног прометовања односно не постоје ограничења у прометовању истим. Према члану 23. Закона о порезу на додату вредност у Републици Србији („Службени гласник РС“, бр. 84 од 24. јула 2004, 86 од 30. јула 2004 - исправка, 61 од 18. јула 2005, 61 од 30. јуна 2007, 93 од 28. септембра 2012, 108 од 6. децембра 2013, 68 од 3. јула 2014 - др. закон, 142 од 25. децембра 2014, 83 од 3. октобра 2015, 108 од 29. септембра 2016.) шећер је опорезован по посебној стопи пореза од 10%.

Осим домаћих прописа, веома је важан и утицај европског тржишта и прописа који регулишу европско тржиште, јер се ефекти преливају и на домаће тржиште шећера. Наиме, важна промена на европском тржишту десила се 30. септембра 2017. године када је, након 50 година, укинут систем пољопривредних квота, који је управљао производњом шећера у ЕУ. Европско тржиште је либерализовано и дозвољен је увоз шећера који се добија прерадом делова од трске. Индустрија шећера од шећерне репе је у кризи јер је производња те намирнице од трске јефтинија, између осталог и због тога што је то вишегодишња биљка. У ЕУ, систем квота за шећер, уведен је са првим правилима Заједничке пољопривредне политике о шећеру 1968. године, као подршка за произвођаче. Крај квотног система прати реформа сектора у периоду од 2006. до 2010. године, у којој је, у реструктурирање сектора шећера уложено 5,4 милијарди евра. Као резултат тога продуктивност у сектору се значајно побољшала па је произвођачима дата могућност да прошире своју трговину и на глобалном тржишту. Након реструктурирања, тржиште је потпуно отворено али се још увек налази у фази транзиције и у фази прилагођавања новим тржишним условима.

2. Тржиште производње шећерне репе у Републици Србији

Највећи светски произвођач шећерне репе је ЕУ. Приближно 50% од укупне производње шећерне репе произведе се у земљама ЕУ. Међутим шећерна репа представља само 20% светске производње шећера, док се осталих 80% шећера производи од шећерне трске. Шећер од шећерне репе и шећер од шећерне трске имају исте карактеристике, па их у форми финалног производа можемо посматрати као потпуне супституте. У Републици Србији се не производи шећерна трска (климатски фактор је опредељујући за узгој ове културе), али су производња шећерне репе и индустрија шећера произведеног од шећерне репе, веома значајни сегменти пољопривредне производње и прерађивачке индустрије.

Комисија је, за потребе анализе тржишта производње шећерне репе у Републици Србији, користила јавно доступне податке Републичког завода за статистику (у даљем тексту: РЗС) из статистичких годишњака за период од 2014. до 2019. године, и то податке о коришћеном пољопривредном земљишту, пожњевеној површини, производњи шећерне репе и приносу по хектару.

Према подацима Републичког завода за статистику, коришћено пољопривредно земљиште за производњу шећерне репе варира из године у годину. Посматрано у дужем временском интервалу него што је сам предмет анализе (серија 2014.-2019.), уочавамо да се већ у 2015. години бележи значајан пад пожњевених површина од чак 35% или око 20 хиљада хектара засађених површина мање у односу на 2014. годину, након чега се повећавају површине под овом пољопривредном културом до 2017. године, када достиже 54 хиљаде хектара, да би од 2017. године био настављен пад. У 2019. години пољопривредно земљиште за производњу репе односно пожњевене површине су на нивоу из 2015. године - нешто преко 42 хиљаде хектара.

У временском интервалу од 2014. до 2019. године, следствено паду у засејаним површинама, уочавамо и тренд пада производње шећерне репе. Од 3,5 милиона тона произведених у 2014. години, производња у Републици Србији, на крају посматраног периода, износи 2,3 милиона тона, односно смањила се за 35%. Уколико посматрамо период од 2017. године до 2019. године, примећујемо да је производња шећерне репе била највиша на почетку периода, у 2017. години и износила је 2,5 милиона тона, док у наредним годинама производња опада, те у 2018. години износи 2,325 милиона тона, а у 2019. години износи 2,305 милиона тона. Увоза шећерне репе није било (увоз је неисплатив због високих транспортних трошкова) у посматраном периоду, из чега се закључује да је укупна понуда шећерне репе у посматраном периоду била из домаће производње, од чега је преко 99% произведено у Војводини.

Стављањем у однос коришћеног земљишта и остварене производње, добија се податак о приносима ове културе. За оцену тржишта производње значајан је податак о приносима по хектару шећерне репе, који такође варира, али за разлику од претходне две анализираних димензије тржиште (површине засејане овом културом и произведене количине), параметар приноса бележи раст у последњој години посматраног периода. Највећи приноси бележе се у 2014, 2016. и 2019. години. Тако у последњој години посматраног периода принос износи преко 54 тоне по хектару, што је на нивоу приноса из 2014. године када је за исти принос пожњевено 22 хиљаде хектара више, као и приноса из 2016. године када је пожњевено 50 хиљада хектара земљишта под шећерном репом. У наставку је табела са агрегатним подацима о укупном тржишту производње шећерне репе.

Табела 1 - Агрегатни подаци – шећерна репа, 2014-2019.

Године	Коришћење пољопривредно земљиште за производњу шећерне репе, у хектарима	Пожњевена површина, у хектарима	Производња шећерне репе у тонама	Принос по хектару, у тонама
2014.	64.112	64.112	3.507.441	54,70
2015.	42.683	42.123	2.183.194	51,80
2016.	50.071	49.237	2.683.859	54,50
2017.	54.183	53.857	2.513.495	46,70
2018.	48.125	48.125	2.325.303	48,30
2019.	42.539	42.539	2.305.316	54,20

Изво

р:РЗС

Осим агрегатних податка статистике, Комисија је користила и примарне податке добијене од шећерана о сопственој производњи шећерне репе. Према добијеним одговорима, у периоду од 2017. до 2019. године привредно друштво Суноко није вршило сопствену производњу шећерне репе, али јесу друштва из групације, док је од шећерана у саставу Hellenic sugar, само фабрика Црвенка производила шећерну репу у 2018. години, док привредно друштво АД Шајкашка није производило шећерну репу.

Комисија је идентификовала одређени број произвођача шећерне репе тако што је од шећерана затражено да доставе имена добављача шећерне репе. На основу података о добављачима шећерне репе у 2019. години, сачињен је узорак добављача а који у набавци шећерне репе за Суноко чине /40-50/% укупне набавке, а за Hellenic sugar /60-70/% набављених количина. Анкетирана друштва доставила су податке о произведеним, продатим количинама, цени коштања, продајним ценама као и уговоре са шећеранама за период од 2017. до 2019. године. Друштва су анкетирана и затражени су и квалитативни подаци о оцени предметног сектора, њиховој преговарачкој снази, могућностима алтернативних купаца репе, потенцијалним проблемима као и сопственим виђењима предметног сектора у контексту дешавања на европском тржишту.

Табела 2 - Узорак произвођача шећерне репе и % учешће у укупно произведеним количинама у РС, 2017-2019.

Произвођачи шећерне репе	2017.		2018.		2019.	
	Производња (t)	%	Производња (t)	%	Производња (t)	%
Agounija doo Indija	[...]	/0-5/	[...]	/0-5/	[...]	/5-10/
IM Matijević doo Novi Sad	[...]	/5-10/	[...]	/5-10/	[...]	/5-10/
Almex doo Pančevo	[...]	/0-5/	[...]	/0-5/	[...]	/0-5/
Novo plus doo Crvenka	[...]	/0-5/	[...]	/5-10/	[...]	/0-5/
ПИК-Бечеј АД Бечеј	[...]	/5-10/	[...]	/5-10/	[...]	/0-5/
DOO Yu-Din-commerce S.Mitrovica	[...]	/0-5/	[...]	/5-10/	[...]	/0-5/
ZZ Agro-MV Sivac	[...]	/0-5/	[...]	/0-5/	[...]	/0-5/
Carnex doo Vrbas	[...]	/0-5/	[...]	/0-5/	[...]	/0-5/
МК Agropanonija doo Kula	[...]	/0-5/	[...]	/0-5/	[...]	/0-5/
OZZ Žunji-Silak Temerin	[...]	/0-5/	[...]	/0-5/	[...]	/0-5/
Pan Harvest doo Gakovo	[...]	/0-5/	[...]	/0-5/	[...]	/0-5/
Klas 025 doo Crvenka	[...]	/0-5/	[...]	/0-5/	[...]	/0-5/
PD Maglić doo Maglić	[...]	/0-5/	[...]	/0-5/	[...]	/0-5/
Agro Kozak doo Sombor	[...]	/0-5/	[...]	/0-5/	[...]	/0-5/
Alba Agrar doo Temerin	[...]	/0-5/	[...]	/0-5/	[...]	/0-5/
Agro promet doo Bečeј	[...]	/0-5/	[...]	/0-5/	[...]	0,07%
укупно узорак произвођача	917.061	36,61%	944.115	40,60%	832.962	36,13%
укупно производња РЗС	2.513.495	100,00%	2.325.303	100,00%	2.305.316	100,00%

Извор: Подаци учесника на тржишту

Према подацима достављеним за потребе секторске анализе, анкетирани друштва су у укупној производњи шећерне репе на територији Републике Србије учествовала са 36-40%. Као што је раније уочено на ниво агрегатног тржишта да се количине произведене шећерне репе смањују, сада то уочавамо и на нивоу посматраног узорка. Од свих анкетираних произвођача, производња у 2019. године повећана је, у односу на 2017. годину, код само два учесника: Агроунија, Инђија и Ново плус, Црвенка. Остали произвођачи бележе смањење производње шећерне репе.

Упркос смањењу производње, као и на ниво тржишта у целини, тако и код одабраних произвођача шећерне репе, бележи се раст приноса по хектару. У периоду од 2017. године до 2019. године, званична статистика бележи раст приноса са 46,7 на 54,20 t/ha, а тај тренд је уочен и на посматраном узорку. Према достављеним подацима, просечни принос друштава анкетираних у посматраном узорку, виши су од просечних. Тако је просечан принос узорка произвођача репе у 2017. години износио 54,75 t/ha, у 2018. години 55,11 t/ha док у 2019. години достиже 58,71 t/ha. У наставку су у табели број 3. дати појединачни приноси анкетираних учесника, остварени у производњи шећерне репе у периоду од 2017. до 2019. године.

Табела 3 - Приноси у производњи шећерне репе у t/ha, 2017-2019.

Произвођачи шећерне репе	Принос у t/ha		
	2017.	2018.	2019.
Agounija doo Indija	[...]	[...]	[...]
Almex doo Pančevo	[...]	[...]	[...]
ПИК-Бечеј АД Бечеј	[...]	[...]	[...]
Carnex doo Vrbas	[...]	[...]	[...]
МК Agropanonija doo Kula	[...]	[...]	[...]
Pan Harvest doo Gakovo	[...]	[...]	[...]
Alba Agrar doo Temerin	[...]	[...]	[...]
Novo plus doo Crvenka	[...]	[...]	[...]
DOO Yu-Din-commerce S.Mitrovica	[...]	[...]	[...]
ZZ Agro-MV Sivac	[...]	[...]	[...]
Klas 025 doo Crvenka	[...]	[...]	[...]
PD Maglić doo Maglić	[...]	[...]	[...]
OZZ Žunji-Silak Temerin	[...]	[...]	[...]
Agro Kozak doo Sombor	[...]	[...]	[...]
Agro promet doo Bečeј	[...]	[...]	[...]
просечан принос- узорак произвођача	54,75	55,11	58,71
просечан принос у РС -РЗС	46,70	48,30	54,20

Извор: Подаци учесника на тржишту

Као што се може видети из табеле број 3, и појединачно посматрано, сва друштва која су се бавила производњом шећерне репе у 2017. години, остварила су раст приноса по хектару у 2019. години.

Генерални закључци за тржиште производње шећерне репе у Републици Србији односе се пре свега на тенденције уочене на целокупном тржишту. Главни закључак односи се на смањење засејаних површина под шећерном репом, као и смањену производњу шећерне репе. Приноси пољопривредних произвођача расту, што је једини позитиван показатељ који говори о расту продуктивности у производњи. Ипак ова чињеница не ублажава и остале закључке:

- смањење примарне пољопривредне производње шећерне репе директно утиче на смањење тржишта производње шећера,
- мањи броја шећерана у Србији које прерађују репу,
- мања искоришћеност производних капацитета и
- мањи извозни потенцијал, ове традиционално извозно оријентисане индустрије.

Интересантно је напоменути да је и у ЕУ, мање површина засејано шећерном репом, као резултат повећане производње шећера од трске с обзиром да се сирови шећер од шећерне трске све више увози у Европу и рафинише.

3. Тржиште откупа шећерне репе у Републици Србији

На страни понуде на тржишту откупа шећерне репе је велики број пољопривредних произвођача који производе шећерну репу као и земљорадничке задруге, кооперације индивидуалних произвођача и слична удружења произвођача, док су на страни тражње шећеране које на тржишту Републике Србије, припадају једном од два учесника на тржишту: Суноко (у оквиру кога послују шећеране у Ковачици, Пећинцима, Врбасу и Сенти) и Hellenic sugar (у оквиру које послују шећерана у Црвенки и Шајкашка).

Према јавно доступним подацима РЗС, количине откупљене шећерне репе смањују се у посматраном периоду, са 2,1 милиона тона у 2017. години, на 1,16 милиона тона у 2019. години.

Табела 4 - Агрегатни подаци – продаја и откуп шећерне репе у 000 тона, 2017-2019.

Године	Продаја и откуп шећерне репе у хиљ. t		
	према подацима РЗС	МПШВ- Индустријска прерада шећерне репе из Биланса шећера	према подацима које је прикупила КЗК, прерађене количине шећерне репе
2017.	2.182	2.480	[...]
2018.	1.593	2.304	[...]
2019.	1.164	2.305	[...]

Извори: РЗС, МПШВ из Биланса шећера и подаци учесника на тржишту

Приликом предметне анализе, уочена су одступања у подацима званичне статистике са подацима које је припремило Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде у оквиру Биланса шећера, као и подацима које је Комисија прикупила у поступку анализе, али тренд смањења је евидентан, независно од извора. Посебно треба напоменути да постоје и разлике у категоријама које се прикупљају за потребе праћења сектора код различитих државних органа, па тако и у горе наведеном прегледу, ради потпуне прецизности и објашњења евентуалних неслагања, напомињемо да прва колона представља податке статистике о продаји и откупу шећерне репе, друга колона податке о количинама индустријски прерађене шећерне репе, док су у трећој колони подаци које је Комисија прикупљала о количинама прерађене репе по шећеранама у Србији. Претпоставка је да су све количине које су шећеране откупиле, идентичне количинама које су прерадиле у својим производним погонима, посебно имајући у виду да не постоје разлике у достављеним подацима о откупљеним и прерађеним количинама, тачније, све откупљено је и прерађено.

3.1. Структура тржишта

За потребе предметне анализе, Комисија је од произвођача шећерне репе прикупила и податке о количинама шећерне репе коју су продали за сврхе индустријске прераде, те, посматрајући њихов удео у укупно продатим количинама за потребе индустријске прераде, можемо закључити да је узорак анкетираних друштава, и на тржишту откупа шећерне репе, репрезентативан. Укупна количина шећерне репе, коју је ових 16 произвођача продало, учествују са близу 70% у укупно откупљеној шећерној репи, за потребе индустријске прераде у Републици Србији. У наставку је табела у којој су појединачно приказане количине продате шећерне репе и тржишни удели у складу са продатим количинама. Приметно је да се тржиште смањило за готово половину, па се бележи и значајне варијације тржишних учешћа произвођача. Приликом интерпретације удела, важно је напоменути и да производња шећерне репе значајно варира и услед условљености производног циклуса опоравком земљишта за поновно узгајање репе, за који је потребно 3 године.

Табела 5 - Продаја шећерне репе по произвођачима и тржишни удели, 2017-2019.

Произвођачи шећерне репе	2017.		2018.		2019.	
	продаја (t)	%	продаја (t)	%	продаја (t)	%
Agounija doo Indija	[...]	/0-5/	[...]	/0-5/	[...]	/10-20/
IM Matijević doo Novi Sad	[...]	/5-10/	[...]	/10-20/	[...]	/10-20/
Almex doo Pančevo	[...]	/0-5/	[...]	/0-5/	[...]	/5-10/
Novo plus doo Crvenka	[...]	/0-5/	[...]	/5-10/	[...]	/5-10/
ПИК-Бечеј АД Бечеј	[...]	/5-10/	[...]	/5-10/	[...]	/5-10/
DOO Yu-Din-commerce S.Mitrovica	[...]	/0-5/	[...]	/5-10/	[...]	/5-10/
ZZ Agro-MV Sivac	[...]	/0-5/	[...]	/0-5/	[...]	/0-5/
Carrex doo Vrbas	[...]	/0-5/	[...]	/5-10/	[...]	/0-5/
MK Agropanoniја doo Kula	[...]	/0-5/	[...]	/0-5/	[...]	/0-5/
OZZ Žunji-Silak Temerin	[...]	/0-5/	[...]	/0-5/	[...]	/0-5/
Pan Harvest doo Gakovo	[...]	/0-5/	[...]	/0-5/	[...]	/0-5/
Klas 025 doo Crvenka	[...]	/0-5/	[...]	/0-5/	[...]	/0-5/
PD Maglić doo Maglić	[...]	/0-5/	[...]	/0-5/	[...]	/0-5/
Agro Kozak doo Sombor	[...]	/0-5/	[...]	/0-5/	[...]	/0-5/
Alba Agrar doo Temerin	[...]	/0-5/	[...]	/0-5/	[...]	/0-5/
Agro promet doo Bečeј	[...]	/0-5/	[...]	/0-5/	[...]	/0-5/
укупно продаја -узорак произвођача	917.061	42,03%	875.420	54,95%	795.865	68,37%
укупно продаја -РЗС	2.182.000	100,00%	1.593.000	100,00%	1.164.000	100,00%

звор: Подаци учесника на тржишту

Поред понуде, од већег значаја су подаци о страни тражње на предметном тржишту, па се могу посматрати и количине прерађене шећерне репе, по шећеранама односно учесницима на тржишту прераде шећера. Као што је наведено, једини значајни индустријски откупљивачи шећерне репе су шећеране. У посматраном периоду, смањује се откупљена, а самим тим и прерађена шећерна репа. У Табели бр. 6. су

приказане количине прерађене шећерне репе по шећеранама активним у посматраном периоду и на основу наведеног критеријума, израчуната су њихова тржишна учешћа.

Табела 6 - Прерада шећерне репе, по шећеранама, 2017-2019.

Шећеране	Прерада шећерне репе (у тонама)					
	2017.	%	2018.	%	2019.	%
Ковачица	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
Пећинци	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
Врбас	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
Суноко- укупно	[...]	/60-70/	[...]	/60-70/	[...]	/70-80/
Црвенка	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
Шајкашка	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
Hellenic sugar	[...]	/30-40/	[...]	/30-40/	[...]	/20-30/
Укупно	[...]	100,00%	[...]	100,00%	[...]	100,00%

Извор: Подаци учесника на тржишту

На основу података из Табеле број 6, према тржишним уделима, Суноко је највећи прерађивач шећерне репе у Србији са /70-80/% учешћа у 2019. години у индустријски прерађеним количинама шећерне репе, док је удео Hellenic sugar /20-30/%. Поредећи са 2017. годином, иако се количине прерађене репе код оба учесника (и у свим појединачним шећеранама) вишеструко смањују, тржишни удео Суноко групе расте, првенствено због престанка производње у једној од шећерана Hellenic групе, конкретно шећеране Шајкашка у Жабљу.

3.2. Просечне откупне цене шећерне репе

Према јавно доступним подацима са сајта РЗС, откупне цене шећерне репе у периоду од 2017. до 2019. године у цене су се кретале у распону од 3,30 РСД/кг до 4,18 РСД/кг. Просечне годишње откупне цене шећерне репе биле су највише у 2018. години (просечна цена износила је 3,91 РСД/кг). Месечне откупне цене у просеку варирају у распону од 8% до 9% у односу на просечну годишњу цену и евидентно да су цене у првој половини године, готово не мењају. У другој половини године, пред почетак кампање, цене на месечном нивоу варирају, до тренутка када се кампања заврши и цена је стабилна наредних 6 до 7 месеци.

Табела 7 - Откупне цене шећерне репе, 2017.-2019.

По месецима	Откупне цене		
	2017.	2018.	2019.
јануар	3,54	4,18	3,81
фебруар	3,54	4,18	3,81
март	3,54	4,18	3,30
април	3,54	4,18	3,30
мај	3,54	4,18	3,30
јун	3,54	4,18	3,30
јул	3,54	4,18	3,30
август	4,20	3,44	4,16
септембар	4,31	3,56	3,80
октобар	4,22	3,57	3,83
новембар	4,26	3,62	3,75
децембар	4,24	3,44	3,71
минимална цена	3,54	3,44	3,30
максимална цена	4,31	4,18	4,16
просечна цена	3,83	3,91	3,61
стандардна девијација	0,35	0,33	0,29
кофицијент варијације	0,09	0,08	0,08

Извор: РЗС

Поред цена на агрегатном тржишту, прикупљени су и подаци од произвођача шећерне репе о висини продајних цена шећерне репе и цени коштања репе, у еврима по тони, у периоду од 2017. до 2019. године. На основу података, који су доставили произвођачи шећерне репе, сачињен је и упоредни преглед по произвођачима, уз напомену да неки од произвођачи нису производили репу у 2017. и 2018. години :

Табела 8 - Цена коштања шећерне репе и продајна цена, по произвођачима репе, 2017-2019.

Произвођачи шећерне репе	цена коштања EUR/t			продајна цена EUR/t		
	2017.	2018.	2019.	2017.	2018.	2019.
Agounija doo Inđija	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
ПИК-Бечеј АД Бечеј	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
Carnex doo Vrbas	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
МК Agropanonija doo Kula	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
Pan Harvest doo Gakovo	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
Alba Agrar doo Temerin	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
Novo plus doo Crvenka	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
DOO Yu-Din-commerce S.Mitrovica	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
ZZ Agro-MV Sivac	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
Klas 025 doo Crvenka	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
PD Maglić doo Maglić	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
OZZ Žunji-Silak Temerin	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
Agro Kozak doo Sombor	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
Agro promet doo Bečeј	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
минимална цена	24,25	15,00	18,10	33,26	23,81	30,47
максимална цена	37,30	45,00	45,01	37,89	37,00	38,50
просечна цена	31,89	32,30	32,97	35,22	32,60	34,72
стандардна девијација	4,29	7,29	6,23	1,09	3,26	1,83
кофицијент варијације	0,13	0,23	0,19	0,03	0,10	0,05

Извор: Подаци учесника на тржишту

На основу података из Табеле број 8, уочавају се значајне разлике између произвођача шећерне репе у цени коштања, односно у продуктивности производње. Такође, приметно је да разлике у висини цени коштања шећерне репе код појединачних учесника у односу на просечну вредност, далеко више варирају него што је то случај са продајним ценама и варијацијама по учесницима.

Посматрајући просечне вредности узорка, разлика између продајне цене и цене коштања била је највећа у 2017. години и у просеку је износила 3,33 евра по тони шећерне репе или 0,5 рсд по кг шећерне репе, прерачунато према просечном средњем курсу Народне банке Србије за 2017. годину. У 2018. години разлика између продајне и цене коштања износила је свега 0,3 евра по тони односно 0,04 рсд по килограму шећерне репе, да би у 2019. години разлика у цени износила у просеку 1,75 евра по тони односно 0,2 динара по килограму шећерне репе.

Поставља се питање исплативости производње шећерне репе, уколико се искључиво посматрају достављене калкулације. Посматрајући само наведене параметре, претпоставка је да се пољопривредни произвођачи не би одлучили за узгој ове пољопривредне културе, уколико та производња не би била макар делимично субвенционисана. Као што је наведено у делу у коме је обрађен релевантни правни оквир за предметни сектор, Законом о подстицајима пољопривреди и руралном развоју предвиђено је да се сваке године определи обим средстава, врсте и максимални износи по врсти подстицаја за пољопривредну производњу. Врсте подстицаја прописане наведеним законом су: директна плаћања, подстицаји мерама руралног развоја, посебни подстицаји и кредитна подршка. Према подацима Управе за аграрна плаћања Републике Србије, у 2018. години² Уредбом о расподели подстицаја у пољопривреди и руралном развоју за 2018. годину био је предвиђен износ за ове намене од 7,85 милијарди динара, а висина подстицаја, износила је 4.000 динара по хектару док је у 2019. години³ Правилником о начину остваривања права на основне подстицаје у биљној производњи предвиђен износ подстицаја од 5.200 динара по хектару од чега је 4.000 динара основни подстицај у биљној производњи, док је 1.200 динара регрес за дизел гориво (шездесет литара дизел горива по хектару се регресира са по 20 динара по литру). Имајући у виду да је шећерна репа једна од биљних култура које су шифарником биљне производње наведене као култура за чију се производњу може поднети захтев за остваривање права на основне подстицаје у биљној производњи, претпоставка је да су, након испуњености услова прописаних законом, произвођачи били у могућности да оствариве ову врсту подстицаја за производњу.

У циљу поређења домаћих цена шећерне репе са ценама шећерне репе у ЕУ, коришћени су подаци о ценама шећерне репе објављене у презентацији Европске комисије из документу о ценама шећера у ЕУ⁴ према којима је, за референтни период

² <http://uap.gov.rs/krenula-isplata-osnovnih-podsticaja-u-biljnoj-proizvodnji/>

³ <http://uap.gov.rs/krenulo-podnosenje-zahteva-za-ostvarivanje-osnovnih-podsticaja-u-biljnoj-proizvodnji/>

⁴ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/farming/documents/sugar-price-reporting_en.pdf,

од октобра 2017 до октобра 2018. године просечна пондерисана ЕУ цена шећерне репе износила 25,7 ЕУР/т. Према овом документу уочене су разлике у ценама по одређеним земљама, те су оне категоризоване у три регије:

1. Регион 1 (Аустрија-Чешка, Данска, Финска, Литванија, Пољска, Шведска, Словачка) – 25,1 ЕУР/т ;
2. Регион 2 (Белгија, Немачка, Француска, Велика Британија, Холандија) – 25,4 ЕУР/т;
3. Регион 3 (Естонија, Хрватска, Италија, Румунија) – 31,7 ЕУР/т.

Ако цену из ЕУ - региона 3 од 31,7 ЕУР/т, упоредимо са просечном ценом шећерне репе у Републици Србији у 2018. години, која је износила 32,6 ЕУР/т, примећујемо да је цена у Републици Србији виша за 2,8%. Приликом поређења, треба имати у виду да је производња шећерне репе значајније субвенционисана од стране држава чланица ЕУ, него што је у Републици Србији.

3.3. Квалитативна оцена тржишта производње и прераде шећерне репе

Поред агрегатних података, квалитативних показатеља тржишне структуре, анализирани су и одговори произвођача шећерне репе у вези са различитим питањима од интереса за предметно тржиште.

На питање о променама откупних цена шећерне репе у последње три године и објашњење узрока евентуалних промена, анкетирани друштва су већином одговорила да се уговорена откупна цена шећерне репе није мењала у наведеном периоду, док су два одговорила да је било промена цена, на иницијативу шећерана. Образложења су биле промене цена шећера на домаћем и страном тржишту.

На питање да се изјасне у којој мери произвођачи могу да утичу на рокове плаћања, контролу квалитета и друге битне услове уговора са шећеранама, анкетирани учесници су одговорили да произвођачи шећерне репе не могу директно да утичу на откупну цену корена шећерне репе, рокове плаћања и контролу квалитета, односно да имају мали утицај, као и да су рокови дефинисани уговором и да произвођач може, о свом трошку, да ангажује независну акредитовану кућу за мониторинг квантитативног и квалитативног пријема у лабораторију шећеране али је „основ за обрачун увек лабораторија шећеране“.

На питање да оцене могућност проналажења алтернативних купаца шећерне репе у случају непоштовања уговорних одредби од стране шећерана, анкетирани друштва су одговорила да осим шећерана, не постоје алтернативни купци и да уколико дође до гашења или преузимања неког од њих, неће имати алтернативне купце. Једино је евентуално могућ извоз шећерне репе у Хрватску али само у количинама које они тамо докупљују за допуну капацитета. Анкетирани друштва навела су да се уговори склапају у пролеће и да се не може пронаћи нови купац без уговора. На основу наведеног закључено је да готово не постоји могућност пребацивања на алтернативне купце и да засађена репа нема алтернативну намену у некој другој прерађивачкој делатности. Немогућност пренамене и/или проналажење алтернативних купаца у великој мери ставља произвођаче шећерне репе у неповољнији положај у односу на произвођаче неких других пољопривредних култура. Нарочито треба имати у виду да не постоји могућност складиштења ове културе на средњи или дуги рок и да је максималан рок чувања врло кратак, након чега биљка постаје неупотребљива. Закључак је да из наведених разлога произвођачи шећерне репе имају мало могућности да утичу на наведене елементе уговора али да постоји могућност да се оријентишу на производњу неке друге пољопривредне културе.

На питање произвођачима шећерне репе о сопственом виђењу основних праваца развоја тржишта шећерне репе и евентуалних проблема који би могли утицати на развој

конкуренције на предметном тржишту, пољопривредни произвођачи шећерне репе навели су да би им била нанета велика штета уколико дође до престанка производње шећерне репе на територији Републике Србије зато што је то култура која доноси највећу зараду по хектару⁵ али и изискује највише рада и залагања. Иако је производња шећерне репе и шећера неизвесна, наведено је да се показала као кључна, посебно у претходном периоду, када су, услед корона вируса, остале државе обуставиле извоз сопственог резанца. Један од учесника навео је да је потребно повећати директна улагања од стране државе произвођачима шећерне репе, као и да је по висини улагања шећерна репа најзахтевнија биљна култура, па произвођачи не могу да прихвате мање цене јер нема никаквих субвенција. Неколико произвођача навело је да је укидање система квота у ЕУ негативно утицало на произвођаче шећерне репе и шећеране у Србији. Оцена једног произвођача је да се шећерна репа све мање сеје због ниске цене и да то нема везе са конкуренцијом већ искључиво због ниске цене, као и да ако шећеране због цене шећера не буду могле да плаћају шећерну репу, да ће се све мање производити као што је већ сада ситуација и оријентисаће се на друге пољопривредне културе.

У јавно доступним чланцима и стручним радовима у вези са предметним сектором, дати су значајни показатељи и упоредни подаци предметне делатности. Тако је, према наводима новинара и економског аналитичара Живана Лазића⁶, производња репе од националног интереса и генерално се оцењује да су услови и потенцијал за производњу шећерне репе у Републици Србији добри. Иако се приноси наших произвођача (57 тона по хектару, уз дигестију од 15%) далеко мањи од европских (90 тона шећерне репе по хектару уз дигестију од 17,5%), за потпуно поређење потребно је узети у обзир и чињеницу да је производња у ЕУ субвенционисана и да је током пола века, колико је ЕУ имала заштићену производњу (до 2017. године), улагала велике напоре и буџете у побољшање и рационализацију технологије и узгоја и прераде. Наводи се да успех најбољих европских узгајивача почива на субвенцијама, чији износ варира по државама (подстицаји у 2015. години по земљама чланицама - од 100 евра по хектару у Финској до 800 евра по хектару у Румунији⁷), у просеку се креће око 260 евра по хектару. Оцена је да заштићено домаће тржиште (прелевмани) даје резултат али да је неопходна додатна институционална помоћ. Као илустративан је дат податак да се при узгоју репе потроши и до 90 литара горива по хектару и да би изостанком или смањење акцизе на дизел утрошен у агропроизводњи, фармери осетили као значајно трошковно олакшање. Оцена је да би цео циклус опстао, неопходно повећати принос са 65 на 68 тона, сласт на 16,5%, чиме би одржали индустрију шећера у Републици Србији.

---

⁵ <https://www.021.rs/story/Info/Biznis-i-ekonomija/216261/Hoce-li-u-Srbiji-opstati-uzgoj-secerne-repe.html>,

⁶ http://www.rtv.rs/sr_ci/ekonomija/aktuelno/drzava-da-pomogne-uzgoj-secerne-repe_1055885.html
<https://www.021.rs/story/Info/Biznis-i-ekonomija/216261/Hoce-li-u-Srbiji-opstati-uzgoj-secerne-repe.html>

⁷ Report of the High-Level Group on Sugar, 05.07.2019. EU, DG for Agriculture and Rural Development , https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/plants_and_plant_products/documents/final-report-high-level-group-meeting-sugar.pdf

Интересантна су и поређења са земљама у региону, која износи члан научног друштва економиста и публициста Бранислава Гулан⁸, те наводи да је у 2018. години Република Србија имала подстицаје у пољопривреди од само 34 евра по хектару и да су у региону, они мањи само у Албанији, где износе 23 евра по хектару. На нивоу ЕУ, просечни подстицаји износе 480 евра, док су по појединим земљама у региону подстицаји нижи од европског просека али виши него у Републици Србији и то: у Хрватској износе 298 евра по хектару, Северној Македонији - 190 евра по хектару, Црној Гори - 79 евра по хектару и Босни и Херцеговини - 40 евра по хектару.

Према Извештају⁹ експертске групе Директората за пољопривреду и рурални развој Европске комисије, 11 земаља чланица (Пољска, Румунија, Италија, Грчка, Естонија, Чешка, Финска, Мађарска, Литванија, Словачка и Хрватска) сматрају подстицаје за производњу шећерне репе веома важним алатом за стабилизацију у сектору који трпи промене а у циљу спречавања значајног смањења производње шећера услед укидања квота. Узимајући у обзир тренутну ситуацију на тржиштима ових земаља чланица, смањење прихода произвођача шећерне репе и опасност од потпуног напуштања производње, ове земље су мишљења да је неопходно задржати систем подстицаја и помоћи за производњу шећерне репе и за наредни период од 2021. до 2027. године. Свака земља појединачно доноси одлуку о систему подстицаја, што се спроводи кроз опште мере државе чланице и то на начин да сведу на минимум ризике од поремећаја на тржишту и да обезбеде да предности оваквог приступа, преовладају ризике.

---

⁸ чланак објављен на порталу Макроекономија <http://www.makroekonomija.org/poljoprivreda/trziste-secera-%E2%80%93-borba-za-opstanak/>

⁹ Report of the High-Level Group on Sugar, 05.07.2019. EU, DG for Agriculture and Rural Development , https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/plants_and_plant_products/documents/final-report-high-level-group-meeting-sugar.pdf

3.4. Анализа уговора произвођача шећерне репе и организатора производње и уговора који су закључивани између прерађивача и произвођача

Анализом Уговора о откупу и испоруци шећерне репе за период од 2017, 2018. и 2019. године, који су закључивани између произвођача и организатора производње закључено је да се ради се о углавном типским уговорима, којима су ближе уређени међусобни односи уговорних страна, организација испоруке шећерне репе, квантитативни и квалитативни пријем шећерне репе, уговорена цена сходно проценту дигестије, аванс, транспорт, испорука. Анексима ових уговора је ближе уређена количина шећерне репе по годинама, висина аванса, одобравање дисконта, корекција дигестије и слично.

Прегледом података и информација из достављених уговора, закључује се да су произвођачи шећерне репе у одређеним случајевима из године у годину мењали шећеране са којима су закључивали Уговор о откупу и испоруци шећерне репе, а некада настављали сарадњу са истом шећераном закључујући нов уговор или анксирајући постојећи. Уочена је и ситуација закључивања уговора једног произвођача за исту годину са две различите шећеране за различите површине засејане шећерном репом. Овакво поступање може бити у директној вези са близином шећеране и произвођачких парцела, а са аспекта конкуренције може само имати позитиван ефекат, јер не постоји тенденција да одређени произвођач са свих својих парцела продаје род шећерне репе истој шећерани.

У наставку текста се налази кратак табеларни приказ основних елемената достављених уговора:

XXX

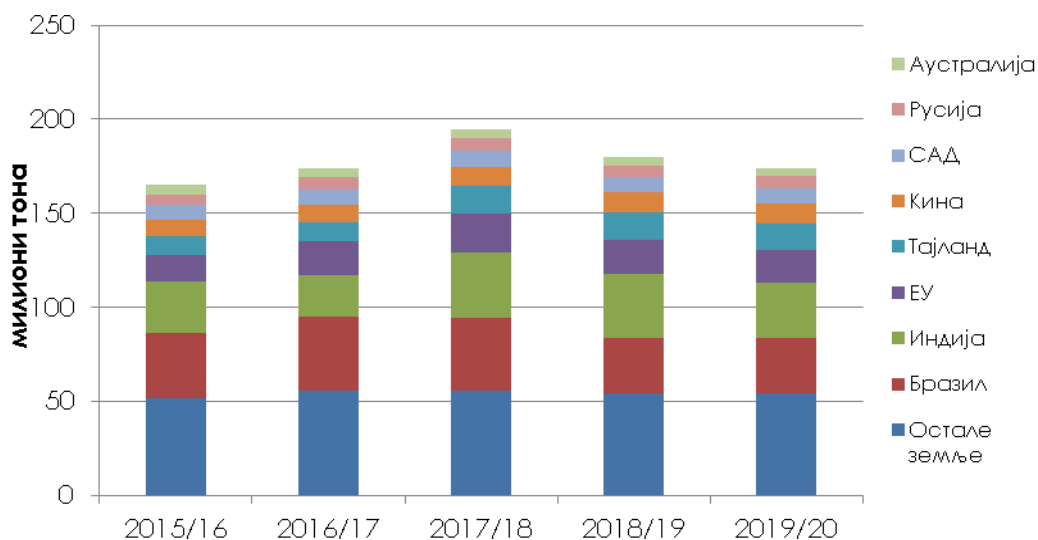
4. Тржиште производње шећера који се добија прерадом шећерне репе

4.1. Светско тржиште производње шећера

Према доступним подацима, на светском тржишту шећера, у 2018. години је произведено 186 милиона тона шећера. Највећи светски произвођач шећера је Индија са 35 милиона тона, за којом следе: Бразил са близу 30 милиона, ЕУ са 20 милиона тона, Тајланд са 15 милиона тона и Кина са 10 милиона тона годишње¹⁰. Ако узмемо у обзир наведени рацио 20:80 према коме је само 20% светског шећера произведено од шећерне репе или 37 милиона тона шећера, док је чак 80% светског шећера добијено од шећерне трске, јасно да највећи удео у светској производњи шећера имају земље у којима се као основна сировина узгаја шећерна трска.

У вези са светским тржиштем шећера у тржишној 2019/20. години, према подацима које је објавило Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, а према извештају америчког министарства пољопривреде (USDA), глобална производња шећера процењује се на нивоу нижем од претходне, односно процењује се на око 174 милиона тона, пре свега због пада производње у Индији (од 5 милиона тона), услед умањене површине и очекиваних приноса. Бразил и Индија остају водећи произвођачи. Предвиђа се раст глобалне потрошње, због рекордне потрошње у Индији¹¹.

Графикон 1 - Водећи произвођачи шећера у свету

¹⁰ <https://www.makroekonomija.org/poljoprivreda/trziste-secera-%E2%80%93-borba-za-opstanak/>

¹¹ <http://www.minpolj.gov.rs/download/izvestaj-secera-mart-2020/>

4.2. Тржиште производње шећера у Републици Србији

У Републици Србији производи се шећер који се добија искључиво прерадом шећерне репе, а тржишна структура има обележја дуопола. Тржиште одликује висок степен концентрисаности на коме су присутна два учесника на тржишту: Sunoko ad (у чијем саставу су шећеране у Врбасу, Ковачици, Пећинцима и Сенти) и Hellenic sugar (у чијем саставу су шећеране у Црвенки и Шајкашка у Жабљу). Произведене количине шећера у Републици Србији у функцији су инсталираних капацитета шећерана у саставу ова два учесника на тржишту и условљене су расположивошћу шећерне репе, квалитетом репе и дужином прерађивачке кампање, али су значајано условљене и дешавањима на европском односно светском тржишту тачније светској цени шећера и потражњом за овим производом.

У Републици Србији је у 2017. години, према подацима РЗС, произведено преко 500 хиљада тона шећера, а у 2019. години дупло мање, односно око 250 хиљада тона. Према Извештају о шећеру Министарства пољопривреде, водопривреде и шумарства из марта 2020. године, нешто виша цена шећера на тржишту ЕУ би требало да омогући раст извоза домаћег шећера на европско тржиште, као и смањење залиха. У овом Извештају је наведено да је ситуација у индустрији шећера тешка, али да су шећеране у кампањи 2019/2020 покушале да задрже партнерски однос са произвођачима шећерне репе па је у јесен 2019. године понуђена откупна цена од 34 ЕУР/т уз стимулацију за већу дигестију, као и 50% гратис семена, а све у циљу да привуку све више произвођача шећерне репе, како би упослили прерадне капацитете.

У наставку је дат табеларни преглед агрегатних података за тржиште производње шећера у Републици Србији у периоду од 2017. до 2019. године, у коме су представљени подаци о производњи шећера, и то из више извора.

Табела 9 - Агрегатни подаци – производња шећера у хиљ. тона, 2017-2019.

Године	Производња шећера у хиљ. t		
	према подацима РЗС	према подацима МПШВ из Биланса шећера	према подацима које је прикупила КЗК од шећерана
2017.	528	469	[...]
2018.	361	352	[...]
2019.	246	247	[...]

Извори: РЗС, МПШВ из Биланса шећера, подаци учесника на тржишту

Уколико посматрамо податке о производњи шећера које је Комисија прикупила од произвођача у Републици Србији, у Табели број 10 приказани су тржишни удели, по шећеранама и групацијама шећерана.

Табела 10 - Производња шећера по шећеранама, у т, 2017-2019.

Шећеране	Производња шећера (у тонама)					
	2017.	%	2018.	%	2019.	%
Ковачица	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
Пећинци	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
Врбас	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
ТЕ ТО Сента	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
Суноко- укупно	[...]	/60-70/	[...]	/60-70/	[...]	/70-80/
Црвенка	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
Шајкашка	[...]	[...]	[...]	[...]		
Hellenic sugar	[...]	/30-40/	[...]	/30-40/	[...]	/20-30/
Укупно	[...]	100,00%	[...]	100,00%	[...]	100,00%

Извор: Подаци учесника на тржишту

Тржишни удео Суноко групе расте у посматраном периоду са /60-70%/ у 2017. години на /70-80%/ у 2019. години, иако посматрано према произведеним количинама, овај учесник производи мање шећера него у 2017. години. Учесће Hellenic sugar групе опада са /30-40%/ у 2017. години на /20-30%/ у 2019. години, док су се произведене количине смањиле за [...]% а првенствено из разлога што шећерана Шајкашка у Жабљу, у 2019. години није производила шећер. У посматраном периоду се смањује број активних шећерана, па поред шећеране ТЕ ТО Сента, која није успоставила производњу након успостављања контроле од стране друштва Суноко, још једна шећерана престала је да производи шећер. На крају посматраног периода, у Републици Србији су активне само четири шећеране.

Из наведених разлога, искоришћеност капацитета у индустрији шећера се, у посматраном периоду, смањује. Иако је она на почетку посматраног периода релативно висока, у 2019. години се ситуација значајно изменила.

Табела 11 - Искоришћеност капацитета, по шећеранама, 2017-2019.

Шећеране	Искоришћеност капацитета		
	2017.	2018.	2019.
Ковачица	[...]	[...]	[...]
Пећинци	[...]	[...]	[...]
Врбас	[...]	[...]	[...]
ТЕ ТО Сента	[...]	[...]	[...]
Суноко- просек	[...]	[...]	[...]
Црвенка	[...]	[...]	[...]
Шајкашка	[...]	[...]	[...]
Hellenic sugar -просек	[...]	[...]	[...]
Укупно - просек	78%	69%	38%

Извор: Подаци учесника на тржишту

У оквиру Суноко групације, највећу искоришћеност капацитета има фабрика у Пећинцима, док фабрике у Ковачици и Врбасу користе мање од [...] % у 2019. години. Фабрика ТЕ ТО Сента није радила у посматраном периоду. У оквиру Hellenic sugar групе, фабрике у Црвенки и Шајкашка из Жабља су у 2017. години радиле са [...] % односно [...] %, да би Шајкашка потпуно обуставила производњу у 2019. години а Црвенка радила са мање од [...] % капацитета. Уколико све ове вредности упросечимо у оквиру групација, Суноко ради са [...] % капацитета а Hellenic sugar са [...] % инсталираних максималних капацитета. Све шећеране у Србији у просеку су са око 80%, односно 70% искоришћености капацитета значајно смањиле производњу, да би у 2019. години користиле просечно мање од 40% укупно инсталираних капацитета.

Тренд смањења броја шећерана, евидентан је и на тржишту ЕУ. Према Извештају¹² експертске групе Директората за пољопривреду и рурални развој Европске комисије, број шећерана са 189 у 2005/2006 смањен је на 107 у 2017/2018. години, односно преко 80 шећерана је угашено за нешто више од 10 година (у Пољској-13, Италији-16, Шпанија-7, Немачкој-6, Француској-5, Мађарској-4, Великој Британији, Грчкој, Белгији по 2, док Португал, Летонија и Бугарска више не производе шећер). Према наведеном извештају, генерални закључак о тржишту ЕУ, након укидања квота за производњу шећера 30. септембра 2017. године, је да се тржиште тренутно још увек налази у процесу прилагођавања новим тржишним околностима. Великом реформом система индустрије шећера из 2006. године, сектор је реструктуриран уз помоћ од 5,4 милијарди евра, уз истовремено значајно смањење производних капацитета. У 2017. години, светско тржиште се суочило са значајним вишковима шећера, укључујући и пораст производње на европском тржишту до 25%. То је довело до значајног пада цене шећера на светском и европском тржишту, на нивоу, са кога се још није значајније опоравило, упркос мањој производњи у сезони 2018/2019. Ниске цене шећера, довеле су последично до смањења засејаних површина шећерном репом у кампањи 2019/2020. Смањење засејаних површина под шећерном репом износило је на нивоу просека за ЕУ - 4,3%, док је на пример у Хрватској и Италији, пад износио преко 12%, у Шведској 11%, Аустрији 10%. Тренутно стање, последица је транзиционог периода и потребно је још неко време да се тржиште уравнотежи. Импликације са светског и европског тржишта имају значајан утицај и на тржиште у Србији, о чему ће више речи бити приликом анализе тржиште продаје шећера у Републици Србији.

---

¹² Report of the High-Level Group on Sugar, 05.07.2020. EU, DG for Agriculture and Rural Development , https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/plants_and_plant_products/documents/final-report-high-level-group-meeting-sugar.pdf

5. Тржиште продаје шећера који се добија прерадом шећерне репе

На тржишту продаје шећера у Републици Србији, поред шећера који је произведен у шећеранама на територији Републике Србије, налази се и шећер који је увезен. С тим у вези, Комисија се обратила Управи царина за доставу података о увозу и извозу шећера односно увоза и извоза евидентираним за тарифну ознаку 1701 – *шећер од шећерне трске или шећерне репе и хемијски чиста сахароза, у чврстом стању*. Према добијеним подацима, у Србију је, у трогодишњем периоду, укупно увезено мање од 4 хиљаде тона шећера. Преглед увезених и извезених количина шећера, по годинама је следећи:

Табела 12 - Увоз и извоз шећера, у (t), 2017-2019.

Године	увоз (у t)	извоз (у t)
2017.	2.212	183.269
2018.	669	142.378
2019.	841	97.332

Извор: Управа царина

Имајући у виду наведене податке, очигледно да количине из увоза не мењају битније количине шећера које чини укупну понуду на тржишту продаје шећера у Републици Србији, те можемо закључити да највећи удео у количинама које су продате на домаћем тржишту, има шећер произведен у Републици Србији. За сагледавање целокупне понуде шећера на тржишту потребно је узети у обзир да је шећер производ који се може складиштити и да, поред произведених и увезених количина, на укупну понуду шећера утичу и залихе из претходног периода. Комисија се у самој анализи није детаљније бавила питањима почетних и крајњих залиха по годинама посматраног периода, али ради свеобухватног сагледавања тржишта, у наставку смо преузели табелу објављену у Билансу шећера од стране Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде¹³.

¹³ <http://www.minpolj.gov.rs/download/orijentacioni-bilans-secera/>

Табела 13 - Оријентациони биланс шећера, 2017/2018-2019/2020.

Категорија	Јединица мере	2017/18 X-IX	2018/19 X-IX	2019/20 X-IX
Производња				
Пожњевена површина	ha	53.857	48.125	42.539
Принос: Шећерна репа	t/ha	46,7	48,3	54,2
Производња: Шећерна репа	'000 t	2.513	2.325	2.305
Увоз: Шећерна репа	'000 t	0	0	0
Извоз: Шећерна репа	'000 t	33	21	0
Индустријска прерада шећерне репе	'000 t	2.480	2.304	2.305
Снабдевање				
Почетне залихе	'000 t	139	257	269
Домаћа производња	'000 t	469	352	247
Увоз	'000 t	37	37	42
Укупно расположиве количине	'000 t	645	646	558
Потрошња				
Потрошња за људску исхрану	'000 t	100	100	100
Индустријска потрошња	'000 t	150	150	150
Укупна домаћа потрошња	'000 t	250	250	250
Извоз	'000 t	138	127	80
Крајње залихе	'000 t	257	269	228
Укупна потрошња	'000 t	645	646	558

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде

Комисија је за потребе анализе, од произвођача шећера, прикупила податке о продаји шећера на тржишту Србије. У Табели број 14. приказани су подаци о продаји шећера (у тонама) на територији Републике Србије, те су на основу критеријума продатих количина, израчунати тржишни удели на тржишту продаје шећера на домаћем тржишту.

Табела 14 - Продаја шећера на тржишту РС, по шећеранама, 2017-2019.

Шећеране	Продаја шећера у РС (y t)					
	2017.		2018.		2019.	
	[...]	%	[...]	%	[...]	%
Суноко	[...]	/40-50/	[...]	/50-60/	[...]	/60-70/
Hellenic sugar	[...]	/50-60/	[...]	/40-50/	[...]	/30-40/
Укупно у РС	[...]	100,00%	[...]	100,00%	[...]	100,00%

Извор: Подаци учесника на тржишту

Према приказаним вредностима, у посматраном периоду, просечно годишње се у Републици Србији прода нешто више од 250 хиљада тона шећера. Продате количине шећера прилично варирају у посматраном периоду. Највећа количина шећера је

продата у 2018. години, односно око [...] хиљада тона, а најмање у 2019. години, када је продато [...] хиљада тона шећера. Имајући у виду да су увезене количине шећера занемарљиве, може се закључити да су произвођачи шећера у Републици Србији - Суноко група и Hellenic sugar група, уједно и најзначајнији продавци шећера. Количине које Суноко продаје на домаћем тржишту варирају од [...] до [...] хиљада тона, да би у 2019. године оне износиле [...] хиљаде тона. Количине које продаје Hellenic sugar група опадају у посматраном периоду са [...] на [...] хиљада тона, тачније смањују се за [...] % на крају посматраног периода.

Поред значајних варијација у продатим количинама по учесницима, уочљиво је да се њихов удео у укупној продаји шећера, значајно мења у посматраном периоду. У 2017. години, највећи тржишни удео у продаји на домаћем тржишту имао је Hellenic sugar са /50-60%. У 2019. години, тржишно учешће на тржишту продаје шећера Суноко групе износило је /60-70% док је учешће Hellenic sugar групе износило /30-40%.

Као што је евидентно поређењем података о производњи и продаји шећера, количине шећера које се произведу у Републици Србији, веће су од количине шећера који се продаје на домаћем тржишту. Република Србија је нето извозник шећера и као што се може видети из података Управе царине, приказаних у Табели број 12, извоз шећера је у 2017. години износио 183 хиљаде тона шећера, да би у 2019. години био смањен за готово половину, односно износио је нешто више од 97 хиљада тона.

Табела 15 - Извоз шећера, по земљама одредишта, 2017-2019.

Државе	2017.		Државе	2018.		Државе	2019.	
	Извоз у кг	%		Извоз у кг	%		Извоз у кг	%
Мађарска	37.522.000	20,47%	БиХ	36.369.520	25,54%	Бугарска	49.528.040	50,89%
БиХ	26.559.139	16,76%	С. Македонија	24.477.604	23,04%	Словенија	17.350.000	17,83%
С. Македонија	17.999.200	14,49%	Бугарска	23.391.000	17,19%	БиХ	10.655.390	10,95%
Румунија	17.704.300	9,82%	Словенија	10.857.660	16,43%	Румунија	5.590.000	5,74%
Бугарска	16.849.320	9,66%	Италија	8.641.000	7,63%	Италија	5.568.055	5,72%
остале земље	66.634.600	28,80%	остале земље	38.641.312	10,17%	остале земље	8.640.531	8,88%
УКУПНО	183.268.559	100,00%	УКУПНО	142.378.095	100,00%	УКУПНО	97.332.015	100,00%

Извор: Управа царина

Из напред наведених података може се закључити да је, извоз шећера, према земљама одредишта, највише сконцентрисан на земље у региону, превасходно на Бугарску, Мађарску, БиХ, Словенију, Румунију, Северну Македонију. Основни разлог је, пре свега, непостојање шећерана у овим земљама, што представља значајну предност и мотив домаће индустрије шећера за прооизводњу шећера у знатно већим количинама од количина за домаће тржиште (процена је да за домаће тржиште годишња потрошња износи 250 хиљада тона шећера¹⁴).

Највећи извозник шећера у Србији је Суноко. Удео овог друштва, у укупном извозу шећера у Републици Србији износи /60-70% у 2017. години док у 2019. години расте на /70-80%, иако се количине извезеног шећера смањују у посматраном периоду са [...] на [...] хиљада тона шећера или за око [...]%. Удео Hellenic grupe у извозу у 2019.

¹⁴ Процена Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде, из Биланса шећера – види Табелу број 13.

години износи /20-30/%, те извоз ова два учесника чини /90-100/% укупног извоза шећера. Удео осталих извозника је значајно мањи и представљен је у табели у наставку.

Табела 16 - Извоз шећера по извозницима, у тонама и %, 2017-2019.

Извозници	2017.		2018.		2019.	
	Извоз у кг	%	Извоз у кг	%	Извоз у кг	%
Суноко	[...]	/60-70/	[...]	/70-80/	[...]	/70-80/
Hellenic grupa	[...]	/10-20/	[...]	/10-20/	[...]	/20-30/
Preston holding doo	[...]	/10-20/	[...]	/5-10/	[...]	/0-5/
Dr Oetker	[...]	/0-5/	[...]	/0-5/	[...]	/0-5/
остали извозници	[...]	/5-10/	[...]	/10-20/	[...]	/0-5/
УКУПНО	183.268.559	100%	142.378.095	100%	97.332.015	100%

Извор: Управа царина

Осим агрегатних података о извозу, Комисија је прикупила податке о извозу од произвођача шећера, а уједно и највећих извозника шећера у Републици Србији, и то о количинама које су извезене на тржишта ЕУ и СЕФТА.

Табела 17 - Продаја шећера на тржиштима ЕУ и СЕФТА, у t, по шећеранама, 2017-2019.

Шећеране	Извоз шећера у ЕУ (y t)			Извоз шећера у ЦЕФТА (y t)		
	2017.	2018.	2019.	2017.	2018.	2019.
Суноко	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
Hellenic sugar	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
Укупно	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]

Извор: Подаци учесника на тржишту

Друштво Суноко је, како је већ наведено, највећи домаћи извозник шећера које пласира на тржиште ЕУ и ЦЕФТА земаља. Количине извезеног шећера на тржиште ЕУ, варирају и крећу се од [...] хиљаде тона у 2017. години, затим [...] хиљаде тона у 2018. години, да би се у 2019. години, извезене количине износиле [...] хиљада тона. У 2017. години је [...] % извоза пласирано на тржиште ЕУ а у 2019. години [...] %, док је на тржиште ЦЕФТА у 2018. години, када је [...] % извезеног шећера пласирано на тржиште ЦЕФТА земаља а преосталих [...] % на ЕУ тржиште.

У истом периоду, извоз Hellenic sugar, осцилирао је по количинама али и тржиштима одредишта. У 2017. години, Hellenic sugar је од укупног извоза, [...] % пласирао на ЕУ тржиште а [...] % на ЦЕФТА тржиште. У 2018. години извоз је претежно концентрисан на [...] а у наредној 2019. години, извоз је претежно орјентисан на [...].

Из података о спољнотрговинској размени закључено је да је Република Србија нето извозник шећера и да постоји велики потенцијал за извоз шећера, посебно на тржишта у региону, с обзиром да у Мађарској, Бугарској, Македонији и Албанији нема произвођача шећера. Имајући у виду близину тих тржишта и уштеде у транспортним трошковима, произвођачи у Србији наведену околност свакако могу посматрати као компаративну предност, нарочито у условима када је тржиште ЕУ потпуно отворено и за увоз шећера од шећерне трске.

5.1. Квалитативна оцена тржишта производње и продаје шећера

Када се посматра предметни сектор и утицај које европско тржиште има на домаће тржиште, оцена је да је укидање квота за производњу шећера од шећерне репе у Европској унији утицало на промене структуре производње унутар ЕУ, тако да су земље са већом економском снагом и производњом у овом сектору, као што су Француска и Немачка, повећале обим производње шећера, док се у мањим земљама производња смањила, а у неким и престала у потпуности. Укидање квота истовремено је ојачало концентрацију производње у већим компанијама, које су повећале производњу што је последично довело до пада цене шећера и губитака за мање компаније. Већа производња у ЕУ и смањење цене шећера у ЕУ, одразили су се и на домаће тржиште, тако што су негативно утицали на производњу шећера у Србији. Негативан утицај се испољио кроз смањење извоза, како у земље ЕУ, тако и у земље ЦЕФТА, што је довело и до смањења производње у земљи. На смањење производње и извоза шећера додатно је утицало и смањење царинских стопа Западног Балкана (БиХ, Северна Македонија, Црна Гора) при увозу шећера из ЕУ. Конкурентска моћ земаља ЕУ у овом сектору додатно је појачана због велике разлике у субвенцијама, у којима су директне и индиректне субвенције за производњу шећерне репе износе преко 500 евра по хектару, док у Србији не постоје субвенције за велике произвођаче, а за средње и мале произвођаче оне су значајно ниже од европских.

Промене на европском тржишту утицале су и на домаће тржиште шећера па је хиперпродукција шећера у ЕУ, која је смањила цену коштања шећера на тржишту, ишла у прилог великим произвођачима као што су Француска и Немачка које остварују производњу 13 до 14 тона шећера по хектару, док Србија производи 10 тона шећера по хектару. Поставља се питање опстанка домаћих шећерана у оваквим околностима, након стабилизације европског тржишта и могућност да се број фабрика шећера у Србији сведе на две фабрике. На развој конкуренције на домаћем тржишту значајан је и утицај Русије, која је од нето увозника постала нето извозник шећера па тако присуство руског шећера на домаћем тржишту има утицај на конкуренцију на тржишту посебно зато што руски шећер има нижу цену.

5.2. Структура продаје

Према подацима из Биланса шећера, потрошња шећера у Србији износи око 250 хиљада тона годишње, од чега је 100 хиљада тона намењено људској исхрани а 150 хиљада тона за индустријску потрошњу. Шећер се, као што је познато, користи као једна од

главних сировина у кондиторској индустрији, за производњу сокова, џемова, индустрији хлеба и другим прехранбеним индустријама.

Произвођачи шећера су, у поступку анализе, анкетирани о структури продаје, по групама купаца. Према добијеним одговорима, закључујемо да индустријски купци чине [...] % до [...] % укупне продаје шећера, док већи део продаје на домаћем тржишту чине трговина на велико и трговина на мало. Приметно је да су и ови параметри прилично варирали у посматраном периоду. Тако је [...] удвостручио продате количине шећера индустријским купцима уз истовремено повећање продатих количина и трговини на велико и мало, па је однос [...] % : [...] % у 2017. години измењен на [...] % : [...] % . [...] је продао мање шећера у апсолутном износу, док је у релативном износу изменио однос [...] % : [...] % на [...] % : [...] % .

Табела 18 - Структура продаје у РС, по групама купаца, 2017-2019.

Шећеране	Групе купаца	2017.	%	2018.	%	2019.	%
Суноко	индустријски купци	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
	трговина на велико и мало	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
	укупно	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
Hellenic sugar	индустријски купци	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
	трговина на велико и мало	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
	укупно	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]

Извор: Подаци учесника на тржишту

Посматрајући и количине шећера које су одабрани индустријски купци шећера купили од произвођача и трговаца шећером, примећујемо да највеће количине шећера, кондитори и произвођачи сокова, купују директно од произвођача шећера а мањи део од трговаца. Затим, кондитори и произвођачи сокова снабдевају се шећером на домаћем тржишту, по ценама које се у рангу налазе „између“ цена на домаћем тржишту и извозних цена, о чему ће више бити речи у делу ценовне анализе.

5.3. Анализа рабатне политике

За сврхе анализе, Комисија је прикупила податке од произвођача шећерне репе о категоризацији купаца и комерцијалној (рабатној) политици која је била на снази у периоду од 2017. до 2019. године.

XXX

Закључујемо да је рабатна политика транспарентна, условљена вредношћу које купци набављају и недискриминаторска према некој од категорија купаца. Количински рабати су квантитативни рабати (*volume based discounts*), који су по природи најчешће бенигни јер им је циљ уштеда услед већем обима промета. Рабатна шема у којој се шема попушта повећава у складу са повећањем промета, генерално не изазива забринутост са аспекта политике заштите конкуренције уколико су критеријуми и правила за права на попуст базирани на економски оправданим ефикасностима - економији обима.

5.4. Анализа уговора продаваца шећера и кондитора

Уговорни односи између шећерана и друштава која су велики потрошачи шећера на домаћем тржишту, су уређени у неколико различитих форми: Уговор о набавци, Уговор о купопродаји, Уговор о набавци сировина, Уговор о складиштењу, Уговор о регулисању међусобних односа. Без обзира на различитост наведених форми уговора, предмет свих уговорних односа јесте промет кристал шећера добијеног од шећерне репе, који је произведен у Републици Србији. Битни елементи ових уговорних односа су пре свега цена шећера, затим количине шећера, услови испоруке, складиштења и плаћања. Анексима је продужаван период важења уговора, док су прилозима детаљно регулисани квалитет шећера који углавном прати детаљна спецификација и потребни сертификати.

Друштва која су велики потрошачи шећера су се снабдевала кристал шећером од једне или обе шећеране али и од друштава који су трговци на велико. XXX

Цена шећера је варијала из године у годину, а у току једне године посматране цене нису имале веће осцилације без обзира за да ли су се друштва одлучила да купе шећер од шећерана или трговаца. Ову ситуацију можемо посматрати и кроз могућност да трговци од шећерана могу набавити шећер, складиштити га и у односу на тржишна кретања, потражњу и понуду, те могу формирати своје цене, с обзиром да се ради о роби која се може складиштити.

У наставку текста се налази кратак табеларни приказ основних елемената достављених уговора:

XXX

Извор: Достављени уговори и наруџбенице учесника на тржишту

XXX

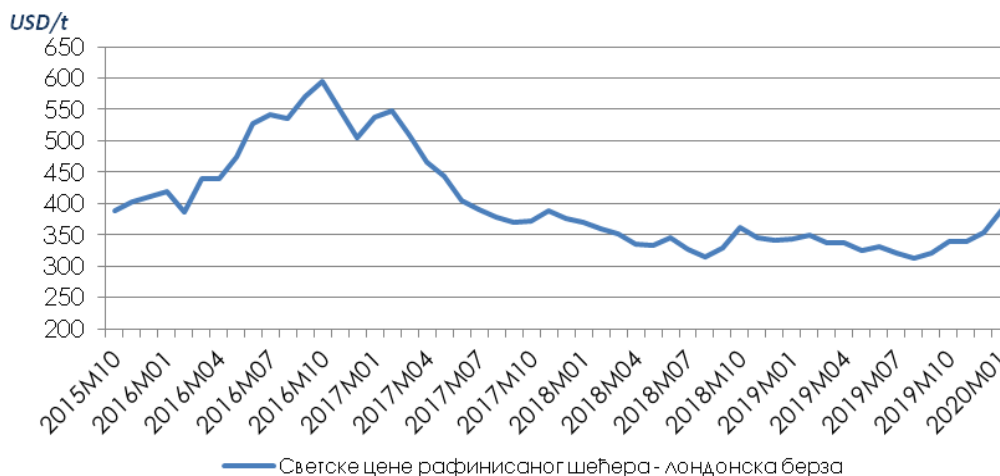
Генерални закључак је да су достављени уговори између произвођача шећера и великих индустријских купаца достављени као различите форме уговора о продаји, са различито разрађеним одредбама у вези са битним елементима купопродаје шећера и нису на меморандумина произвођача шећера, као у случају уговора између произвођача и откупљивача репе.

5.4. Цене шећера у велепродаји

После кризе на глобалном тржишту шећера у периоду од 2017. до 2019. године, цене су крајем 2019. почеле да расту. Уколико посматрамо податке о кретању цене рафинисаног шећера на берзи у Лондону, уочавамо осетан пад цена у 2017. години, да

би крајем 2019. године цене почеле да расту. Тако је цена шећера на берзи у 2017. години варијала од 548 USD/t у фебруару до 377 USD/t у децембру, да би се наредне године кретала се од 371 USD/t у јануару до 341 USD/t у децембру, и коначно у 2019. години почела да расте са 344 USD/t у јануару на 354 USD/t у децембру.

Графикон 2.- Кретање цена рафинисаног шећера на берзи у Лондону у USD/t

Извор: USDA –Презето од МПШВ

Уколико посматрамо просечне пондерисане цене шећера франко фабрика на европском тржишту¹⁵, постоје разлике у продајним ценама између 3 дефинисана региона по земљама произвођача шећера. Тако у 2018. години, просечна цена франко фабрика, на нивоу ЕУ, износила је 351 евра по тони шећера, а посматрано по регионима, цена у трећем региону (којем припадају произвођачи шећера у Естонији, Бугарској, Грчкој, Хрватској, Италији, Пољској и Румунији) је била 386 евра а у региону 2 (којем припадају земље Белгија, Немачка, Француска, Велика Британија и Холандија) цена је износила 345 евра по тони. У 2019. години разлика у цени између региона је још већа и износила је чак 68 евра по тони, односно 380 евра је цена у Региону 3, док је цена у Региону 2 - 312 евра а просечна цена у ЕУ износила је 323 евра по тони шећера. Просечне цене по којима је шећер произведен у Републици Србије продат на тржиште ЕУ и ЦЕФТА, дате су у табели број 19, и то одвојено за цене терминске и спот продаје.

Наиме, имајући у виду да је шећер берзанска роба, којом се тргује на спот и терминским тржиштима, постоје разлике у цени шећера којима се тргује на различитим тржиштима. Тако је терминским уговорима о купопродаји предвиђена купопродаја робе по унапред дефинисаној цени – терминској цени а испорука и коначно плаћање врши се одређеног дана у будућности, док је спот тржиште – тржиште на коме се роба продаје и испоручује након закључења посла¹⁶ а цене робе су промптне или спот цене.

¹⁵ Извештај Европске комисије, објављен на сајту https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/farming/documents/sugar-prices-producers-regions_en.pdf

¹⁶ Закон о робним берзама („Сл гласник РС“ број 52/2019)

Терминске цене робе су унапред договорене цене, тзв прогнозери тржишта, док су спот цене врло често формиране управо на основу терминских цена и обично су више од њих.

Од произвођача шећера, Комисија је тражила да доставе податке о спот и терминским просечним продајним ценама шећера на тржиштима Србије, ЕУ и ЦЕФТА. У наставку је дат преглед достављених података.

Табела 19 - Просечне продајне спот и терминске (фјучерс) цене шећера у еур/т, 2017-2019.

Категорије	2017.			2018.			2019.		
	Суноко	Hellenic sugar	просек	Суноко	Hellenic sugar	просек	Суноко	Hellenic sugar	просек
спот - цена шећера у Србији	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
терминске - цена шећера у Србији	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
спот - цена шећера у ЕУ	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
терминске - цена шећера у ЕУ	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
спот - цена шећера у ЦЕФТА	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
терминске - цена шећера у ЦЕФТА	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]

Извор: Подаци учесника на тржишту

Из горе наведених података закључујемо да су продајне цене шећера на домаћем тржишту, више од цена шећера по којима шећеране продају шећер на тржишта ЕУ и ЦЕФТА тржишту. Продајне цене шећера у Србији, биле су највише у 2017. години, када је просечна цена била скоро [...] евра по тони шећера на спот тржишту, односно [...] по тони у терминским ценама. У 2018. години дошло је до пада продајних цена, од скоро [...] евра по тони, па је просечна цена износила [...] евра по тони, док је у 2019. години уочен раст цена шећера и оне су у просеку износиле [...] евра по тони шећера.

Како се наводи и у коментару Биланса шећера, извозне цене шећера су током 2019. године биле стабилне, док је дошло до раста малопродајних цена шећера на домаћем тржишту, што би требало да омогући опоравак домаћег сектора шећера, који се одвија и у складу са стањем на европском тржишту, с обзиром на нашу извозну оријентацију. Разлози за ниске извозне цене, по речима произвођача, пре свега су постојање великих залиха шећера у претходном периоду.

У вези са структуром продаје по две основне категорије купаца – индустријски купци и трговина на велико и мало, Комисија је анализирали податке о набавним ценама шећера најзначајнијих кондитора у Републици Србији (Бамби, Swisslion, Jaffa, Pionir) као и произвођача безалкохолних пића (Coca Cola, Nectar Вашка Palanka), као најзначајније индустријске купце шећера, те је том приликом дошла до закључка да су просечне цене по којима су набављали шећер на домаћем тржишту биле [...]ЕУР/т у 2017., [...]ЕУР/т у 2018. и [...] ЕУР/т у 2019. години. Наведене цене су у 2018. и 2019. години ниже од просечних домаћих продајних цена шећерана за око [...] ЕУР/т а више од извозних цена за око [...]ЕУР/т. Наведена група купаца (индустријски купци) у укупној структури продаје учествовала је у укупној продаји у 2018. години са /10-40/% односно са /20-30/% у 2019. години.

5.5. Малопродатне цене шећера

Иако предмет секторске анализе није малопродатно тржиште шећера у Републици Србији, због уочених тенденција на veleпродајном тржишту, првенствено уочених поређењем продајних цена за домаће и инострано тржиште извршена су одређене додатне анализе и за малопродатни сегмент.

Подаци о висини просечних месечних малопродатних цена у Србији, преузети су из података званичне статистике. Највише малопродатне цене шећера у Србији, у посматраном периоду забележене су у 2017. години, када је просечна цена износила 87 динара по килограму шећера. Већ наредне године, малопродатна цена шећера је нижа за чак 20 динара по килограму, док цене у 2019. години, бележе благи раст, у односу на претходну годину, али значајно ниже од просека из 2017. године.

Табела 20 - Просечне малопродатне цене шећера у РСД/кг, 2017-2019.

По месецима	просечне малопродатне цене		
	2017.	2018.	2019.
јануар	90,19	77,93	62,75
фебруар	90,51	75,99	63,13
март	90,45	74,31	63,15
април	90,16	70,30	63,87
мај	90,23	69,74	64,05
јун	89,57	65,42	65,41
јул	88,86	63,24	68,02
август	88,23	60,71	71,70
септембар	86,62	59,36	73,81
октобар	85,32	59,15	73,82
новембар	81,07	60,01	73,55
децембар	79,65	63,17	73,42
минимална цена	79,65	59,15	62,75
максимална цена	90,51	77,93	73,82
просечна цена	87,57	66,61	68,06
стандардна девијација	3,75	6,81	4,82
кофицијент варијације	0,04	0,10	0,07

Извор: РЗС

Као што је и раније наведено, на цену шећера на домаћем тржишту, поред односа понуде и тражње, утиче и цена шећера, првенствено на европском тржишту, као и залихе шећера из ранијег периода. У том смислу су и наводи шећерана да је повећана производње шећера у претходном периоду условила велике залихе шећера на тржишту што је условило и нижу цену у извозу. Наводи се да у оваквим околностима фабрике немају економско финансијску оправданост извоза јер су доведене у ситуацију да шећер извозе по ценама које су испод цене коштања. У таквим околностима када извозне цене нису економски исплативе, било је неопходно проверити да ли цена шећера по којој се продаје на тржишту Србије, компензује евентуалне губитке на иностраним тржиштима.

У том циљу, извршено је поређење малопродајних цена шећера у Србији, са малопродајним ценама у европским трговинским ланцима. Идеја је била видети, на који начин се ова појава на veleпродајном нивоу одражава на малопродајно тржиште и да ли изазива негативне ефекте на крајње потрошаче у Републици Србији у смислу притиска на раст малопродајне цене на домаћем тржишту. На основу сачињеног прегледа, који дајемо у наставку у виду табеле број 19, закључујемо да су и поред уочених тенденција на veleпродајном тржишту, домаће малопродајне цене шећера ниже од малопродајних цена шећера у земљама у ближем и даљем окружењу, па у том смислу не можемо говорити о евидентним негативним ефектима на малопродајном тржишту.

Табела 21 - Цене конзумног шећера у малопродаји у земљама у региону, компаративни приказ на дан 06.07. 2020.

Држава	Трговински ланац	Бренд	Цена	Валута	Курс	Цена у РСД
Србија	Idea	Sunoko	65,99	rsd		65,99
		Crvenka	73,99	rsd		73,99
Хрватска	Konzum	Viro šećer	5,99	kn	15,55	93,14
БиХ	Konzum	Brazilias	1,25	km	60,11	75,14
Црна Гора	Idea	Робна марка	0,59	eur	117,57	69,37
Словенија	Mercator	Робна марка	0,89	eur	117,57	104,64
Македонија	Tinex	Aragold	40	den	1,88	75,25
Мађарска	Tesco	Sweet family	249	fr	0,33	82,87
Аустрија	Billa	Wiener	0,99	eur	117,57	116,40
Немачка	Metro	Робна марка	0,7	eur	117,57	82,30
Грчка	Thanopoulos	Royal sugar	0,67	eur	117,57	78,77

Извор: Јавно доступни подаци на интернету, на дан 06.07.2020.

Осим испитивања и поређења висине малопродајних цена у смислу испитивања сумње да су цене на домаћем тржишту превисоке и да ли се компензују ниске цене на извозном тржишту, било је потребно испитати да ли су цене на домаћем тржишту „превише ниске“, односно испод дугорочних инкременталних трошкова (*long run incremental cost*), те стога подобне да искључе једнако или више ефикасног конкурента са тржишта. Иако предмет анализе није била детаљна анализа трошкова, поређењем цене коштања и продајне цене, утврђено је да не можемо говорити о негативној разлици у цени која врши притисак на тржиште у смислу истискивања једнако ефикасног конкурента.

Како је већ наведено у анализи, осим домаћег шећера, на тржишту Србије налази се и шећер који је увезен из Русије. Претпоставка је да ће на цене на малопродајном тржишту додатни притисак извршити јефтинеји увозни шећер из Русије. Тако би индустријски потрошачи, у случају непоштовања уговорних одредаба од стране домаћих шећерана, као алтернативне изворе снабдевања шећером, користили шећер из Русије и ЕУ. Ипак, препрека већем увозу из ЕУ је постојање дажбина на увоз шећера, а то су 20% царина и 10% ПДВ, у оквиру квоте од 70.000 тона, а на увоз преко квоте, плаћа се додатно 12 динара по килограму, на основу посебне пољопривредне дажбине.

Кључна је опредељеност шећерана да, у измењеним околностима на тржишту шећера у Европи, повећају своју продуктивност, како би биле у могућности да се успешно конкуришу европским али и светским произвођачима шећера. Како је већ, наведено постоји значајан извозни потенцијал на тржишта у окружењу и неопходно је макар одржати тренутно стање капацитета и спречити тренд гашења шећерана у Србији.

6. Закључна разматрања

Тржиште производње шећерне репе, у посматраном периоду карактерише смањење засејаних површина под шећерном репом, као и смањена производња шећерне репе са 2,5 милиона тона у 2017. години на 2,305 милиона тона у 2019. години. Истовремено, бележи се раст приноса ове биљне културе са 46,7 на 54,2 тоне по хектару, што је на нивоу приноса из 2016. године када је пожњевено 50 хиљада хектара земљишта више под шећерном репом. Смањење површина засејаних шећерном репом забележено је и у земљама ЕУ, као највећем произвођачу шећерне репе у свету, као резултат повећане производње шећера од шећерне трске који се све више увози у Европу и рафинише, нарочито након либерализације увоза ове културе у 2017. години.

На страни понуде на тржишту откупа шећерне репе је велики број пољопривредних произвођача који производе шећерну репу као и земљорадничке задруге, кооперације индивидуалних произвођача и слична удружења произвођача, док су на страни тражње шећеране које послују у оквиру Суноко групе (у оквиру које послују шећеране у Ковачици, Пећинцима, Врбасу и Сенти) и Hellenic sugar (у оквиру кога послују шећерана у Црвенки и Шајкашка). Количине откупљене шећерне репе смањују се у посматраном периоду, са 2,1 милиона тона у 2017. години, на 1,16 милиона тона у 2019. години.

Суноко је највећи прерађивач шећерне репе у Србији са 70-80% учешћа у 2019. години у индустријски прерађеним количинама шећерне репе, док је удео Hellenic sugar 20-30%. Поређећи са 2017. годином, иако се количине прерађене репе код оба учесника (и у свим појединачним шећеранама) смањују, тржишни удео Суноко групе расте, првенствено због престанка производње у једној од шећерана Hellenic групе-шећеране Шајкашка у Жабљу.

Раст приноса по хектару производње шећерне репе је уочен и на нивоу узорка посматраних произвођача репе иако су уочене значајне разлике између произвођача шећерне репе у цени коштања, односно у продуктивности производње. Постојање подстицаја у производњи шећерне репе је околност која карактерише пољопривредну производњу земаља ЕУ и шире. С обзиром да је примарна пољопривредна производња, са аспекта финансирања, захтевнија у односу на друге привредне делатности, пре свега због потребе да се у кратком року ангажују значајна финансијска средства, која се валоризују у средњем и дужем року, Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, у складу са Законом о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју уређује услове под којима држава одобрава подстицаје за ову врсту производње. Тако је Уредбом о расподели подстицаја у пољопривреди и руралном развоју, висина подстицаја у 2019. години, износила 5.200 динара по хектару: 4.000 динара је основни подстицај у биљној производњи, а 1.200 динара је регрес за дизел гориво (шездесет литара дизел горива по хектару се регресира са по 20 динара по литру). Поређења ради,

цена шећерне репе из ЕУ - региона 3 је 31,7 ЕУР/т, док је просечна цена шећерне репе у Србији у 2018. години износила 32,6 ЕУР/т, те можемо закључити, да цена репе на домаћем тржишту, не одступа значајније од цене репе на упоредивим тржиштима ЕУ, у којима је производња значајније субвенционисана од стране држава чланица.

Тржиште производње шећера у Републици Србији одликује висок степен концентрисаности, структура тржишта је дуопол на коме су присутна два учесника на тржишту: Суноко група и Hellenic sugar. У Републици Србији је у 2017. години, произведено преко 500 хиљада тона шећера, а у 2019. години дупло мање, односно око 250 хиљада тона. Тржишни удео Суноко групе расте у посматраном периоду са /60-70/% у 2017. години на /70-80/% у 2019. години, иако посматрано према произведеним количинама, овај учесник производи [...] % мање шећера него у 2017. години. Учешће Hellenic sugar групе опада са /30-40/% у 2017. години на /20-30/% у 2019. години, док су се произведене количине смањиле за [...] % а првенствено из разлога што шећерана Шајкашка у Жабљу, у 2019. години није производила шећер а имајући у виду да ни шећерана у Сенти није успоставила производњу након успостављања контроле од стране друштва Суноко, констатујемо да су на крају посматраног периода, у Републици Србији активне само четири шећеране. Тренд смањења броја шећерана, евидентан је и на тржишту ЕУ где је, за нешто више од 10 година, угашено преко 80 шећерана.

Тржиште продаје шећера у посматраном периоду износи просечно годишње нешто више од 250 хиљада тона шећера. Продате количине шећера прилично варирају у посматраном периоду. Највећа количина шећера је продата у 2018. години а најмање у 2019. години. Имајући у виду да су увезене количине шећера занемарљиве, закључено је да су произвођачи шећера у Републици Србији уједно и најзначајнији продавци шећера. Количине које Суноко продаје на домаћем тржишту варирају од [...] до [...] хиљада тона, да би у 2019. године оне износиле [...] хиљаде тона. Количине које продаје Hellenic sugar група опадају у посматраном периоду са [...] на [...] хиљада тона, тачније смањују се за [...] % на крају посматраног периода.

Поред значајних варијација у продатим количинама по учесницима, уочљиво је да се њихов удео у укупној продаји шећера, значајно мења у посматраном периоду. У 2017. години, највећи тржишни удео у продаји на домаћем тржишту имао је Hellenic sugar са /50-60/%, да би Суноко група већ наредне године постала лидер на тржишту са продатим количинама и тржишним уделом /50-60/%. У 2019. години, тржишно учешће на тржишту продаје шећера Суноко групе износило је /60-70/% док је учешће Hellenic sugar групе износило /30-40/%.

Поред продаје на домаћем тржишту, произвођачи шећера у Србији, извозе значајне количине шећера на тржишта ЕУ и ЦЕФТА. Република Србија је нето извозник шећера и постоји велики потенцијал за извоз шећера, посебно на тржишта у региону, с обзиром да у Мађарској, Бугарској, БиХ, Македонији и Албанији нема произвођача шећера. Имајући у виду близину тих тржишта и уштеде у транспортним трошковима, произвођачи у Србији наведену околност свакако могу посматрати као компаративну предност, нарочито у условима када је тржиште ЕУ потпуно отворено и за увоз шећера од шећерне трске.

Рабатна политика произвођача шећера је углавном условљена вредношћу коју купци набављају. Категорије и поткатегорије купаца су прецизно дефинисане, па таква рабатна шема у којој се попуст повећава у складу са повећањем промета, генерално не изазива забринутост са аспекта политике заштите конкуренције уколико су критеријуми и правила за права на попуст базирани на економски оправданим ефикасностима јер им је циљ уштеда услед већем обима промета.

Анализирани уговори између произвођача шећера и великих индустријских купаца представљају различите форме уговора о продаји, са различито разрађеним одредбама у вези са битним елементима купопродаје шећера и нису на меморандумима произвођача шећера, као у случају уговора између произвођача и откупљивача репе.

Анализом и поређењем продајних цена шећерана, уочено је да су продајне цене шећера на домаћем тржишту више од цена шећера по којима шећеране продају шећер на тржишта ЕУ и ЦЕФТА тржишту. Као главни разлог за наведену околност, шећеране наводе постојање великих залиха шећера у претходном периоду услед повећања производње шећера у периоду пре 2017. године, што је условило повећање залиха и нижу цену у извозу. И поред уочених тенденција на велепродајном тржишту, анализом и поређењем малопродајних цена шећера закључујемо да су домаће малопродајне цене шећера ниже од малопродајних цена шећера у земљама у ближем и даљем окружењу, па у том смислу не можемо говорити о негативним ефектима које ова околност на велепродајном тржишту има на малопродајно тржиште шећера.

Очекује се да у наредном периоду конкурентски притисак изврши и увоз шећера из Русије и ЕУ. Ипак, препрека већем увозу из ЕУ је постојање дажбина на увоз шећера као и квоте на увоз шећера. Кључна је опредељеност шећерана да, у измењеним околностима на тржишту шећера у Европи, повећају своју продуктивност, како би биле у могућности да се успешно конкуришу европским али и светским произвођачима шећера. Како је већ, наведено постоји значајан извозни потенцијал на тржишта у окружењу и неопходно је макар одржати тренутно стање капацитета и спречити тренд гашења шећерана у Србији.